

VALORI EDUCATIVE ALE NUNȚII NAȚIONALE

EDUCATIONAL VALUES OF NATIONAL WEDDING

Tatiana TUREAC,
doctorandă,

Universitatea de Stat din Tiraspol, Chișinău

Abstract: *Continuous valuing of the national and universal cultural heritage as well as interculturality determines human development in the society and provides a perpetual humanization and culturalization of the ethnic personality. Folk art values and their influence on the cultural, spiritual and moral-ethical formation of the human being in the society create the synthesis concept of popular pedagogy.*

Keywords: *value, education, wedding, habit, tradition.*

Transformările social-politice și economice din ultimele decenii au produs modificări esențiale și în cultura spirituală. S-a format o nouă atitudine față de obiceiurile vechi. Unele au dispărut de la sine, ca fiind arhaice, altele și-au schimbat forma și conținutul. Au apărut elemente noi. Totodată, nunta moldovenească a mai avut de suferit și de pe urma unor «croitori». Scenariile alcătuite de dlor au dus la simplificarea uneia dintre cele mai frumoase tradiții ale poporului.

Nunta, unul dintre cele mai importante evenimente din viața fiecărui om, e o manifestare de sărbătoare în care-și găsesc reflectare diverse laturi ale modului de viață, concepția poporului despre frumusețe, fericire, calitățile personale ale omului, relațiile dintre oameni. Ceremonialul de nuntă la români, așa cum apare el descris în lucrările etnografilor și folcloriștilor începând din secolul al XVIII-lea și culminând cu voluminoasele monografii ale lui Simion FI. Marian și ale Elenei Sevastos, de la sfârșitul secolului trecut, se prezintă ca una din manifestările folclorice cele mai complexe din viața satului.

În pofida unor varietăți regionale și a unor modificări suferite în timp, ritualul nupțial reprezintă un sistem semiotic relativ unitar, constituit dintr-o serie de elemente constante, care îi definesc specificul național, înscriindu-l, totodată, într-o tipologie a riturilor de trecere întâlnite deopotrivă în aria folclorică balcanică și central europeană, precum și în zone geografice și culturale mai îndepărtate de noi în spațiu și în timp. Caracterul de sistem de semne al nunții este dat de faptul că în scenariul nupțial nu există gesturi, acte, obiceiuri, cuvinte sau obiecte întâmplătoare, lipsite de o anumită semnificație, iar totalitatea sensurilor vehiculate prin aceste semne e modelabilă prin intermediul unei semiotici a opozițiilor și a reconcilierii sau depășirii polarității lor.

Caracterul sincretic, complex și polivalent al nunții, considerată, pe drept cuvânt, *cea mai însemnată dintre manifestările noastre artistice populare* [7, p. 37], a fost determinat în primul rând, de importanța, de multifuncționalitatea și vechimea acestui rit familial. În cultura tradițională, nunta, pe lângă un rost social, economic, lu-

dic și estetic, mai avea multiple implicații de ordin magico-simbolic, ceremonialul urmând cosmicizarea actului întemeierii familiei și punerea ei sub incidența legilor eterne ce guvernează întreaga fire. „Înțelesul originar al multor practici, scrie I. Șeuleanu, nu mai poate fi afirmat cu certitudine, ci numai presupus” [9, p. 61]. Ceremonialul nupțial absoarbe și topește inedit aproape toate formele și speciile artei populare: *muzica și dansul, poezia și spectacolul dramatic, genurile lirice și epice, limbajul obiectelor, culorilor și formelor geometrice.*

Pitorescul nunții, aglomerarea mijloacelor de expresie sunt dictate, pe de o parte, de necesitatea asigurării unei note de inedit, prin fast și spectacol, momentului celui mai important din viața a doi tineri, din existența a două familii pe cale de a se înrudi și din viața colectivității sătești.

Toate acțiunile implicate în scenariul nunții, după părerea specialiștilor pot fi împărțite în trei grupe: riturile de trecere, ce marchează separarea de stadiul flăcău-fată și încorporarea în noul stadiu de bărbat și nevestă; riturile menite să asigure belșugul în gospodărie, fertilitatea și mai cu seamă sporul la copii; riturile apotropaiice, care au ca scop apărarea mirelui și miresei de acțiunile nocive ale spiritelor vrăjmașe [2, p. 426].

Folcloriștii români și europeni au interpretat nunta din perspectiva riturilor de trecere, evidențiind cele trei momente principale reflectate în practicile și obiceiurile ceremoniale: preliminarii (practicile vizând ruperea cu etapa veche); liminarii (riturile trecerii propriuzise); postliminarii (obiceiurile menite să asigure încadrarea în noua stare). Tradițional, obiceiurile legate de căsătorie, ca etapa existențială, au ca obiectiv

principal să asigure trecerea celor doi tineri de la starea de fată și flăcău la categoria oamenilor maturi, a celor însurați [*Ibidem*, p. 54-55]. Împreună cu obiceiurile de naștere și cele de înmormântare, datina nunții marchează un moment extrem de important în traiectoria unei vieți umane.

Dacă e să revenim la nunta clasică, un loc important, servind ca un simbol al căsătoriei, bunăstării, belșugului, fertilității, îl ocupă pâinea. Dimitrie Cantemir [4] atestă ziua cernutului, când „servitoarele și alte femei din casă cern făină pentru ospățul de nuntă”. Până nu demult „cernutul fainii” era răspândit în mai toate satele noastre. Iată cum avea loc acest obicei în satele de prin părțile Nisporenilor. Se trăgeau sitele miercuri seara înainte de nuntă. Femeile trebuiau să fie curate la port, dar și la suflet, ca să crească pâinea bine. Doi copii, veri drepți, un băiat și o fată, cu amândoi părinții erau chemați lângă o covată de copt pine. Apucau de sită și cerneau făină, după aceea luau bomboanele și nucile din sită puse anume pentru dânșii. Femeile continuau rânduiețile. Copiii erau mândri că au asistat, împreună cu cei mari, la o asemenea treabă. Semnificația obiceiului avea drept esență dorința ca tinerii căsătoriți să trăiască în belșug și în pereche până la adânci bătrânețe. În alte părți „tragerea sitelor” era însoțită de muzică și de veselie, de un șir de obiceiuri cu caracter magic.

Pentru nuntă se coceau *jemne, colacul mirelui și a miresei, colaci pentru nuni și socri, pupăza, jemna îngemănată*. Rolul funcțional al pâinii dicta forma și dimensiunile ei. Variația formelor era destul de bogată. În prezent, cel mai des, pâinea este coaptă la brutăriile din sat, ceea ce

duce la micșorarea varietăților tradiționale, la dispariția conținutului simbolic. S-a păstrat doar valoarea estetică, pâinea fiind frumos și bogat împodobită cu spice de grâu, hulubași, floricele din aluat. Incontestabil, astăzi avem din ce coace pâine și brutăresele se străduiesc să facă colacii cât mai mari și mai frumoși. Pe de altă parte, gospodina cu nunta e scutită de o grijă așa de mare cum este coptul pâinii. Tot mai des pe masă apare tortul. Dar să uităm formele vechi e păcat, deoarece ele exprimă concepția poporului despre fericire. Deși în prezent pâinea ritualică și-a pierdut funcția primară, ea se păstrează în unele sate ca semne distinctive, ca simboluri ale ceremonialului nupțial.

În unele sate s-au păstrat „prinsul nunilor” prin intermediul jemnei special coapte pentru acest act. S-a păstrat „schimbarea colacilor”, care semnifică consimțământul tinerilor să se căsătorească. Schimbul are mai multe variante. După una din ele mireasa trebuie să fie foarte atentă, să nu dea colacul ei înainte de a-l primi pe al mirelui. Druștele urmăresc ca nu cumva să fie furat colacul mirelui. Schimbul fiind făcut, înseamnă că mirele cu „oastea” lui sunt invitați să intre în casa miresei.

După tradiție, colacul schimbat este frânt și aruncat la lume, în cele patru zări, cu sensul de a asigura prosperitatea și fecunditatea tinerei familii. Momentul acesta este însoțit de mare veselie. Fiecare încearcă să prindă măcar o bucățică. Se crede că colacul le va aduce fetelor și flăcăilor fericire, grăbindu-le căsătoria. În alte sate se rupe jemna miresei, care mai e numită și colac sfânt. Există credința precum că o bucățică de jemnă pusă în urechea vitei va contribui la vânzarea ei.

Jemna îngemănată reprezintă simbolic mirelui și a miresei. Înainte de a fi date în cuptor, se anunță, care e a mirelui și care e a miresei. Se pune câte un fir de busuioc. Al cărui fir arde mai puțin, acela va trăi mai mult. În timpul mesei celei mari jemna stă pe masă în fața mirilor. După nuntă o ascund în sofcă și o mănâncă în doi. În așa fel jemna servește ca simbol al căsătoriei și ca o exprimare a consolidării juridice. La „înconjuratul mesei” mirele și mireasa sărută jemnele de pe masă.

Pâinea ritualică însoțește orice acțiune a mirelui și a miresei. Părinții îi petrec și îi întâmpină cu pâine, astfel blagoslovind căsătoria lor. La împodobirea miresei nașa trece deasupra capului pâinea de ritual, numită „pupăza”. Acțiunea are un caracter magic și înseamnă urare de belșug în casă. Aceeași semnificație o are și ceremonia pâinii la „legătorea miresei”. Nunul trece deasupra tinerilor colacii primiți de la socrii mici, în timp ce nunta dezleagă mireasa. Când mireasa pleacă din casa părintescă, în urma ei se aruncă cu bucățele de pâine și sare să aibă belșug în toate. O bucățică de pâine și sare se pune și la fundul vasului când se strâng banii.

Destul de veche la moldoveni e și datina de a-i semăna pe cei tineri cu grâu. Ca și stropirea cu apă semănatul e un ritual magic. Grâul trebuia să stimuleze procreația și prosperitatea noii familii.

Alt obicei este „colacul”, care se desfășoară cam în felul următor. Se taie pâine, se toarnă vin cu zahăr. Nuna îi servește pe oaspeți cu pâine înmuiată în vin dulce, iar vornicelul – cu vin. Acel care închină spune: „Să fiți sănătoși tinerilor”.

Să fiți buni ca pâinea, dulci ca mierea Și vestiți în toată lumea.

Folclorul nupțial apelează frecvent la imagini din lumea plantelor, supra-solicitând domeniul floral. Simbolurile florale gravitează atât în jurul sferei feminine, cât și masculine „*Că acea frumoasă floare/Și dulce mirositoare/De aici să o strămute,/Să o ia și să o mute/ La curtea împărătească/ Unde locu-i să priască*”.

Orațiile de nuntă scot în evidență însușirile fizice ale mirelui, fiind comparat cu o floare, a cărei denumire ține de genul masculin: „*Dacă ea n-a vrut să plece.../La curtea cu doru/Unde-i crai bujoru*”; „*Ți-o dăm a fi nevastă/ La om bun și norocos,/Ca un trandafir frumos*”. Orațiile de nuntă recurg mai frecvent la asimilarea tinerilor cu doi pomi în floare: „*Le-a venit și lor vremea de căsătorit/Ca la doi pomi de înflorit*” [8, p. 171]. Omologia cu bradul de la munte, se referă mai ales la mire: „*Că și-a nostru bun fecior/ E-nalt și dezmiertător/ Ca bradu de pe la munți*”. Bradului îi revine un loc important în desfășurarea ceremoniei nupțiale. Împodobit cu panglici multicolore și încărcat cu turte dulci, cu smochine, migdale și nuci, bradul reprezintă pomul vieții, semnificând belșug, rodnicia și perenitatea. Acest brad se asociază cu mirele, având menirea să-i apropie pe cei doi tineri și să stabilească legături cât mai trainice cu cele două case și două familii pe cale de înrudire.

Alt ceremonial este jucatul zestreii miresei, care era unul din cele mai frumoase și mai spectaculoase momente ale nunții. Vorniceii atâta și așteptau – să fie poftiți la scos zestrea. Muzicanții cântau o melodie special pentru această ceremonie. Dar înainte de a scoate zestrea, mirele trebuia să plătească. Neamurile apropiate ale miresei ședeau pe zestre până ce mire-

le plătea cât cereau. Vorniceii, chiuind și jucând, scoteau războaiele, lăicerele, țolul, traistele, sacii, veretca, pernele, lada ori sofca.

Dansând, flăcăii dădeau zestrea femeilor din căruță. Ele cântau, jucau, fiecare odor. După ce era scoasă toată zestrea, căruța se pornea spre casa mirelui. Dacă fata avea mai multe odoare, atunci veneau mai multe căruțe. Se întâmpla ca mireasa să nu aibă prea multă zestre și atunci flăcăii strigau:

„*Toți cu dansul prin ocol,
Că mireasa n-are țol.
O să-i facă mirele
Când a tunde cîinele*”.

Astfel era ironizată și zestrea mirelui.

Se credea că zestrea nejuată nu va aduce nici un folos tinerilor gospodari. Cum să nu joace zestrea? Ce-o să zică lumea? Iar dacă era jucată, lumea avea ce spune: că tare vrednice au mai fost mireasa și mama ei, de au țesut atâtea odoare, de au brodat așa de frumos prosoapele, năfrâmițele, băsmăluțele, pernele. Zestrea era supusă unui examen destul de serios din partea sătenilor. Era apreciată nu atât bogăția, cât măiestria cu care era executată Zestrea de Casă. Jucatul zestreii se deosebea printr-un caracter emotiv, artistic, iar muzica, strigăturile, dansurile dinamizau acest ritual.

Spectacolul nunții îi are în scenă pe miri, nuni, părinți, neamuri, vorniceii, druște, conocari. Fiecare participant își are rolul său și știe când și cum să-l joace. Oaspeții sunt și interpreți, și spectatori. Muzica, strigăturile creează o atmosferă de veselie și voie bună, iar orațiile nupțiale, precum ritualurile pâinii, prezintă originalitatea nunții clasice moldovenești.

Cununia, fiind un moment foarte important, era foarte atent urmărită și

observată de către toți cei implicați în acest eveniment, pentru norocul și reușita drumului, pe care tinerii trebuiau să-l înceapă a-l parcurge împreună. Astfel, dacă la cununie îți ieșea cineva cu cofa sau găleata goală, era un semn rău și, pentru a-l compensa, sătenii ieșeau cu coafe și găleți pline cu apă, pe care le aruncau în fața mirilor. În Moldova acest obicei mai există și astăzi și, în semn de recunoștință și belșug, mirele sau nașul trebuie să arunce un ban în găleata care a fost răsturnată în calea lor. Dacă în timpul cununiei și în toată perioada de pregătire a nunții urlă câinele sau moare o vită din curte, e un semn rău și nunta se oprește sau se amână. Dacă splina animalelor tăiate pentru nuntă este plină, înseamnă că tinerii vor avea o viață bogată [3, p. 18].

Datina de a prezice soarta sau norocul celor ce urmau să se căsătorească a existat din cele mai îndepărtate timpuri și se făcea de către bătrânele cele mai iscusite în *descânțece și vrăji*. Pentru a nu i se întâmpla nimic rău, înainte de a pleca la cununie, mireasa era descântată și stropită cu apa în care se stingeau cărbunii, în moalele capului și pe frunte.

Soarta celor ce trebuiau să se căsătorească urma să fie bună sau rea, după cum era prezisă de vreme: vremea ploioasă indica mană și bogăție, cerul senin și vremea frumoasă indica o viață asemănătoare, iar viforul și furtuna prezicea vifor și furtună și în viața celor care urmau să-și unească destinele.

„*Așezatul* reprezintă *înțelegerea părinților* celor doi miri și consimțământul căsătoriei. Dacă unul dintre părinți, mai cu seamă al fetei, nu este de acord cu respectiva căsătorie, atunci băiatul recurge la „furatul fetei” [3, p. 20].

Înțelegerea dintre miri și părinții acestora se concretizează prin logodna mirilor, la care participă preotul, rude și prieteni apropiați. Logodna prevede schimbul de inel și năframa, prin acest ritual fata fiind încredințată mirelui. În perioada dintre logodnă și cununie, feciorul trebuie să poarte năframa primită de la fată, iar fata inelul, *ca simbol al unirii și credinței nestrămutate*. Pentru a nu se răzgândi, perioada dintre încredințare și cununie este scurtă, doar de câteva săptămâni și în această perioadă au loc pregătirile pentru nuntă, alegerea nașilor, vorniceilor, druștelor, bucătăreselor.

La români există și un obicei aparte – *Iertăciunea*, care are o semnificație importantă în desfășurarea ceremonialului nunții.

Obiceiul iertăciunii cunoaște numeroase variante, dar nota ei fundamentală, prin care consemnează plecarea tinerilor miri din casa părintească la cununie se păstrează pretutindeni. Textul iertăciunii este, de regulă, prolix, bogat în informații de tot felul, despre creația universului și a omului, despre rosturile de viitor ale tinerilor miri. Din acest punct de vedere, considerăm că *Iertăciunea* de la părinți a mirilor regroupează importante elemente din viața socială, vizând o ierarhie a valorilor morale, așa cum s-au păstrat ele în decursul timpului.

Scopul ei final este acela de a întări sub aspect social și umanist relațiile de ordin moral dintre copii și părinți. La desfășurarea ceremonialului în casa părintească asistă cele mai apropiate rude, apoi nașii, prietenii și prietenele mirelui și miresei. După ce mirii au ieșit din casă în curte, consemnează S.F.I. Marian, „se așază pe un scaun acoperit cu un lăicer dinaintea casei, pe scaun se pun părinții,

dinapoia lor stau în picioare frații și neamurile, iar dinaintea lor în genunchi mireasa ținând capul plecat spre răsărit” [6, p. 338]. Urmează iertăciunea luată de miri de la părinți, pe care o spune vornicul sau starostele, în felul următor: „Ascultați cinstiți nuntași/Și cu toți împrejurași!/Dar mai cu dinadinsul/Dumneavoastră părinți./Care sunteți rânduți/Ca și pomii cei doriți/Ce-și dau roadă ramurilor/Din răcoarea rădăcinilor/C-această fiică smerită/Și de d-voastră iubită/Se roagă cu mare smerenie/ Să-i dați cuvântul de blagoslovenie” [5, p. 288]. Textul face o legătură între rosturile părinților, se consideră că părinții care ajung să-și vadă copiii cerându-le iertăciune sunt părinții care si-au împlinit misiunea lor în viață, și ei pot fi fericiți; și mirii care vor deveni părinți [1, p. 49].

Dar cu ce oare au greșit tinerii? De popor existența individuală este înțeleasă în totalitatea manifestărilor sale, cu întâmplările și eșecurile ei, în situațiile bune sau rele, care-o însoțesc. Nimeni nu se poate sustrage greșelilor. Cu atât mai mult cei care cresc în preajma părinților, copiii, fără experiența și cunoașterea deplină a tuturor lucrurilor. Dezlegarea copiilor de greșelile săvârșite nu e doar un act simbolic, ci unul cu profunde semnificații morale, respectiv de purificare sufletească. Concomitent cu actul dezlegării are loc conștientizarea răspunderilor morale ce le revin tinerilor miri, motive pentru care în dimineața zilei de cununie vornicul cheamă pe tata și mama mirelui, le vorbește în numele mirelui care acum iese de sub protecția lor și le mulțumește pentru purtarea de grijă, pentru creșterea ce i-au dat-o. La sfârșitul acestui moment, mirele sărută mâinile părinților, iar aceștia îl strâng la piept, „îl sărută și,

binecuvîntîndu-l, îi doresc ca toate să fie într-un ceas cu noroc, să aibă viață îndelungată și fericire” [6, p. 397].

Plin de farmec și de maxim interes era și încă mai este „*gătitul miresei*”, adică punerea hobotului (voalului) de către nașa și druște. Vornicul principal, cu două crenguțe, joacă voalul peste capetele tuturor fetelor nemăritate, participante la eveniment. După rostirea unor *cuvinte pline de simboluri*, voalul se așează deasupra capului miresei, care este așezată pe o pernă, deasupra unui scaun, în fața unei oglinzi. În timp ce nașa învolează mireasa, lăutarii cântă cântece pline de mesaj: „Ia-ți mireasă ziua bună./De la tată de la mamă./De la frați, de la surori./De la grădina cu flori”. În tot acest timp, miresele plâng, regretând anii frumoși și fără de griji ai copilăriei [3].

Așteptată de către toți tinerii, hora miresei, purtată cu trei pași înainte și trei înapoi, adună fete și feciori, care se prind de mâini și se rotesc într-un cerc mare, prilej în care druștele pun florile și năframele în pieptul nuntașilor. După respectarea tuturor obiceiurilor, întreg alaiul pornește spre biserică, unde are loc cununia. În alaiul de nuntă nelipsiți sunt mirii, nașii, vorniceii, druștele și nuntașii. În fața alaiului merg făcliile, lumânările frumos împodobite. În timpul cununiei lumânările sunt ținute de către nași și sunt *considerate mărturii ale unirii celor doi tineri* în fața lui Dumnezeu. În biserică mirele stă, de fiecare dată, în dreapta miresei, nașul lângă mire, nașa lângă mireasă, iar în spatele mirilor stau părinții și întreg alaiul de nuntași.

Din punct de vedere religios, cununia este o taină. În biserică, prin intermediul preotului, tinerii care se unesc liber și de voie bună în căsăto-

rie primesc Harul Duhului Sfânt: Se cunună robul lui Dumnezeu (N), cu roaba lui Dumnezeu (N), în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh Amin (Slujba Sfintei cununii). Cununia este semnul măririi și al cinstei: Doamne, Dumnezeul nostru, cu mărirea și cu cinste încununează-i pe dânișii. Unirea tinerilor prin căsătorie este asemănată cu o coroană, iar coroana este simbolul demnității, cinstei și mândriei. Prin intermediul cununiei, drumul vieții conjugale este plasat pe axa eternității; prinși de mână, împreună cu preotul și cu nașii, mirii înconjoară tetrapodul de trei ori, dânduind în numele lui Isaia. Din acest moment, mersul lor comun este asemănător unei roți, care se învârte în jurul axei nemișcate. Degustarea vinului din cupă sau paharul comun, oferit de către preot în timpul cununiei, simbolizează dulceața dragostei și a bucuriei ce o vor împărtași împreună. După ce cununia a fost oficia-

tă de către preot, întreg alaiul de nuntă se prinde în hora din fața bisericii, alături de cei doi miri, de nași, druște și vornice. La întoarcerea de la cununie nuntașii se pun pe joc, se ospătează din bucate special pregătite de bucătărese, întreaga seară se cinstește, se chiuie și se rostesc strigături pline de simboluri.

Numeroase sunt obiceiurile moștenite de la străbuni, pe care mirii trebuie să le respecte cu strictețe, dacă doresc să aibă o căsnicie fără de probleme. Tradiția românească prevede ca, în drum spre biserică, mireasa să nu întoarcă capul înapoi, să nu-i pară rău că se căsătorește, la întoarcerea de la cununie mirele trebuie să meargă împreună cu mireasa și să nu se dezlipească de ea, pentru a nu se despărți niciodată, dacă în drum sau în timpul cununiei se rupe o lumânare, e semn că acela va muri mai repede. Cununiile, de cad de pe capul mirilor, e semn că acea căsnicie se va destrăma.

Referințe bibliografice

1. Baciu, S., *Perspective curriculare etnopedagogice, în căutarea valorilor uitate*, Chișinău, Editura Univers pedagogic, 2007.
2. Bîrlea O., *Studii de folclor și literatură*, 1956.
3. Carp Monica D., *Căsătoria și cununia în tradiția populară și pictura naivă românească*, în: *Buletin Științific Revista de Etnografie Științele Naturii și Muzeologie*, vol. 13(26), Chișinău, 2010, pp. 202-209.
4. Cantemir D., *Descrierea Moldovei*, Chișinău, Editura Hyperion, 1992.
5. Dima, Al., *Arta populară și relațiile ei*, București, Minerva, 1971.
6. Marian, S. F., *Nunta la români*. Studiu istorico-etnografic comparativ, București, Edițiunea Academiei Române, Tipografia Carol Göbl, 1890, VI+856 p.
7. Pop M., *Obiceiuri tradiționale românești*, București, Editura Univers, 1999.
8. Sevastos E., *Nunta la Români*, București, Edițiunea Academiei Române, 1889, 406 p.
9. Șeuleanu I., *Poezia populară de nuntă*, Editura Minerva, București, 1985.